

## ДАВЛАТ-ХУСУСИЙ ШЕРИКЛИГИ ЛОЙИҲАЛАРИНИ АМАЛГА ОШИРИШ БОСҚИЧЛАРИ

**Сулейманов Фаррух Рахимжанович**

**Тошкент Давлат Иқтисодиёт Университети**

<https://doi.org/10.5281/zenodo.12705459>

Давлат хусусий шериклиги (ДХШ) атамаси ҳамжамият доирасида ҳам аниқланмаган. Умумий қилиб айтганда, мазкур атама давлат ҳокимияти билан бизнес ўртасидаги молиялаштиришни таъминлаш, қурилиш, модернизациялаш, бошқариш ёки инфратузилмани сақлаб туриш ёки хизматларни тақдим қилиш бўйича ўзаро кооперацияга тегишли<sup>1</sup>.

Давлат-хусусий шериклиги амалга ошириладиган соҳадан қатъи назар, ДХШнг молиявий механизмини ишлаб чиқиш учун объектив эҳтиёж мавжуд. Давлат-хусусий шериклик лойиҳаларини бир шаклда ёки бошқа шаклда амалга ошириш мумкин бўлган ва қонуний бўлган чегараларни белгиладиган молиявий механизмнинг элементи ҳуқуқий майдондир.

ДХШ лойиҳаларини ташкил этиш бир неча босқичларни ўз ичига олади.

1-босқич: ДХШ лойиҳасини тайёрлаш тўғрисида қарор қабул қилиш. Ушбу босқичда барча манфаатдор томонлар, жумладан, инвесторлар, банклар (ва бошқа молиявий ташкилотлар), жамоат ташкилотлари ва бошқалар билан бирга лойиҳани ташкил этиш талаблари ва унинг потенциал иштирокчиларининг истиқболлари танлаб олинади. Бундан ташқари, давлат-хусусий шериклик лойиҳаси натижаларининг талаб қилинадиган бюджет, ижтимоий, молиявий таъсирига, шунингдек, лойиҳани тайёрлаш бўйича ишларнинг таркиби ва сметасига эришиш тартиби белгилаб қўйилмоқда.

### 1-жадвал

#### ДХШ лойиҳаларини амалга ошириш босқичлари\*

1-босқич	2-босқич	3-босқич	4-босқич
Лойиҳани тайёрлаш тўғрисида қарор қабул қилиш	ДХШ лойиҳасини тайёрлаш ҳамда тендер ўтказиш	Шартномани имзолаш ҳамда молиялаштириш учун керакли ташкилотларни жалб қилиш	Лойиҳани бажариш, уни мониторинг қилиш

\*Жадвал муаллиф ишланмаси

Кейинги қадам лойиҳани тайёрлаш учун молиялаштириш манбалари қуйидагилардан иборат бўлиши мумкин:

минтақавий (шаҳар) даражадаги бюджет маблағлари;

унитар корхоналар маблағлари;

қарз маблағлари (шунингдек, тайёргарлик босқичининг охирида қайтариш шарти билан ҳам жалб қилиниши мумкин);

лойиҳаларни ривожлантириш учун давлат ёки шаҳар бошқаруви органи томонидан ваколатли ташкилот маблағлари.

<sup>1</sup> Green Paper on Public-Private Partnerships and Community Law on Public Contracts and Concessions. Brussels. 30.04.2004. P.3.

Худди шу босқичда жавобгарлик тақсимотини ва ушбу тадбирларни ўтказиш тартибини ҳисобга олган ҳолда ишларни бажариш учун буюртмаларни жойлаштириш бўйича ҳаракат режаси. Лойиҳани тайёрлаш тўғрисида қарор қабул қилинади.

2-босқич: ДХШ лойиҳасини тайёрлаш (ДХШ лойиҳасини ташкил этиш тўғрисида қарор қабул қилиш – шартномани имзолаш). Ушбу босқичда лойиҳа учун хусусий шерикни излаш, у билан ДХШ шартномасини тузиш мақсадида тендерни ташкил этиш ва ўтказиш ишлари олиб борилади, бу эса мазкур лойиҳа доирасида қўйилган шарт-шароитлар, мақсад ва вазифаларни белгилайди. Ушбу босқичда ўтказиладиган тадбирларнинг тартиби, одатда, қуйидаги тадбирларни ўз ичига олган молиялаштириш ва иш жадвалига боғлиқ:

1) танлов асосида танланган маслаҳатчилар томонидан юридик, иқтисодий, техник йўналишлар бўйича лойиҳа танлови тайёрланади. Керакли оммавий тартиб-қоидалар ишлаб чиқилади. Амалга оширилган ишлар натижаларига кўра, лойиҳани тайёрлаш давом этади ёки тўхтайдими, шунингдек, ушбу йўналишдаги ишларни вақтинча тўхтатиш тўғрисида қарор қабул қилиниши мумкин.

2) лойиҳани давом эттириш тўғрисида қарор қабул қилишда қуйидаги тадбирлар амалга оширилади:

танлов ўтказилиши тўғрисидаги ахборот хабари тасдиқланади. Танлов муддати белгиланади;

шартномани амалга ошириш доирасида қабул қиладиган мажбуриятларни бажариш бўйича бюджет ва режа-жадвал тасдиқланади, шу жумладан:

1. лойиҳа ҳужжатларини ишлаб чиқиш;

2. ҳудудни тайёрлаш;

3. зарур рухсатномалар, келишувлар олиш;

4. ҳуқуқий маслаҳатчи томонидан белгиланган ном ҳужжатларини такомиллаштириш ва керак бўлганда ва зарур миқдорда маҳаллий норматив базани ривожлантириш бўйича ишларни бажариш;

5. иқтисодий тартибга солиш соҳасида (масалан, тарифлар), шунингдек, молиявий таъминот соҳасида (масалан, лойиҳага субсидиялар) зарур эчимларни ишлаб чиқиш зарур.

3) бундан ташқари, ишларни молиялаштириш манбасига қараб, танловни тайёрлаш ва ўтказиш учун шартнома танловдан ташқари ёки олдинги босқичда тайёрланган ҳужжатларга мувофиқ тузилиши мумкин.

4) танлов ғолиби билан давлат-хусусий шериклик тўғрисидаги шартномани имзолаш.

3-босқич: ДХШ лойиҳасини тайёрлаш (ДХШ шартномасини имзолаш-уни кучга киритиш).

Ушбу босқичнинг асосий вазифаси хусусий инвестор томонидан бюджетдан ташқари маблағларни лойиҳага қатъий равишда имзоланган ДХШ шартномаси доирасида жалб қилишдир.

1) молия ташкилотлари билан музокаралар ва презентацияларда иштирок этиш, шартнома шартларини тушунтириш, ўз мажбуриятларини бажариш бўйича давлат фаолияти ва хусусий инвестор учун шартнома доирасида қабул қилинган таъминлаш

механизмлари. Зарур бўлганда молиялаштириш ташкилотларига лойиҳа бўйича кўшимча маълумотлар тақдим этилади.

2) молиялаштириш ташкилотлари, маҳаллий ҳокимият органлари ўртасидаги ҳамкорликни амалга ошириш шартлари бўйича давлат-хусусий шериклик тўғрисидаги шартнома шартларини (муҳим бўлмаган) тартибга солиш бўйича молиялаштиришни амалга оширувчи ташкилотларнинг таклифларини кўриб чиқиш. Музокаралар якунида лойиҳани амалга ошириш жараёнида ўзаро ҳамкорликнинг айрим масалалари бўйича кўшимча битимлар тузиш тўғрисида зарур ҳолларда шартларни ўзгартириш тўғрисида қарор қабул қилинади.

3) ДХШ шартномаси хусусий инвестор томонидан лойиҳага пул маблағларини жалб қилиш учун зарур бўлган барча молиявий битимларни тузиш, ҳужжатларни олиш учун тасдиқланганидан кейин кучга киради.

4-босқич: амалга ошириш босқичига кирган лойиҳалар бўйича мажбуриятларнинг бажарилишини мониторинг қилиш. Ушбу босқичда томонлар томонидан тузилган ДХШ шартномаси доирасида мажбуриятларнинг бажарилишини назорат қилади.

1) ваколатли бошқарув ҳар бир лойиҳа бўйича томонларнинг шартнома мажбуриятларини бажарилишини назорат қилиш учун иш жадвалини ўз ичига олган режани тузади.

2) режа-жадвалга мувофиқ томонларнинг ўзаро мажбуриятларни бажариш бўйича сўровномалари ўтказилади. Муаммолар мавжуд бўлганда, муаммоларни бартараф этиш масалалари бўйича музокаралар жараёни (йиғилиш) ташкил этилади. Йиғилиш натижаларига кўра, масъул бўлган тадбирлар белгиланади, шунингдек, ДХШ лойиҳаси бўйича шартнома ва норматив ҳужжатларни тузатиш масалалари белгиланади.

3) Молия ташкилотлари лойиҳани амалга ошириш бўйича ҳамкорлик шартномасида кўрсатилган шартларга мувофиқ сўров натижалари ва муаммоларни ҳал қилиш бўйича қабул қилинган чора-тадбирлар тўғрисида хабардор қилинади.

Давлат-хусусий шериклик томонлар ўртасида шартнома тузмасдан, шунингдек, ушбу шартномани тузиш мумкин бўлган шарт – шароитларни яратмасдан амалга ошириш мумкин эмас. Чунки давлат-хусусий шериклик доирасида амалга оширилаётган лойиҳалар муайян минтақани ривожлантириш, ҳудудлар ўртасидаги инфратузилмани ривожлантириш, аҳоли турмуш сифатини ошириш ва бошқа ижтимоий муаммоларни ҳал этиш билан боғлиқ вазифаларни ҳал этишга қаратилган бўлади.

Шу билан бирга, ушбу шартноманинг асоси ҳар доим лойиҳани амалга ошириш механизмнинг молиявий таркибий қисмидир, чунки ижтимоий таъсирнинг юқори даражасига қарамай, лойиҳанинг муваффақияти учун асосий мезонлардан бири, шунингдек, лойиҳани молиялаштиришда лойиҳанинг молиявий натижалари кўрсаткичлари ҳамда молиявий тизимдаги хавф даражасининг юқори эмаслиги ҳисобланади.

### References:

1. Шакирова, Г. А. (2022). ИЖТИМОЙ СОҲАДА ДАВЛАТ-ХУСУСИЙ ШЕРИКЛИКНИ ТАШКИЛ ЭТИШ ВА РИВОЖЛАНТИРИШ ЙЎЛЛАРИ. *Iqtisodiy tadqiqotlar*, (1).

2. Касимова, Г. (2024). СОҒЛИҚНИ САҚЛАШ СОҶАСИНИ ДАВЛАТ-ХУСУСИЙ ШЕРИКЛИК АСОСИДА МОЛИЯЛАШТИРИШ. *Economics and Innovative Technologies*, 12(1), 1-15.
3. Shavkatov, N. (2022). PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP PROJECTS: PRACTICES AND PROSPECTS FOR DEVELOPMENT. *International Finance and Accounting*, 2022(1), 4.
4. Хошимов, Э. А., Шарипова, Н., Юлдашева, Г., Каландаров, А. Б., Абдувалиев, С. А., Атамуродов, Т. Т., ... & Суннатов, Ю. У. Банк иши.
5. Dodhomirzaevich, S. S., & Nemadjonovich, A. G. (2024). Public-private partnership conceptual basis. *Journal of economy, tourism and service*, 3(2), 29-34.

